

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-1-20>

Марина ВЕЛУЩАК,

orcid.org/0000-0003-4595-0467

кандидат педагогічних наук,

*асистент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) maruна.velushchak@gmail.com*

Юлія КУЗЬМЕНКО,

orcid.org/0000-0001-8659-4310

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

*Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової
(Одеса, Україна) juliakuzmenko2015@gmail.com*

Ірина ОЗАРЧУК,

orcid.org/0000-0002-8722-9160

асистент кафедри іноземних мов

*Національного університету водного господарства та природокористування
(Рівне, Україна) ozarchukirina@gmail.com*

СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗВО: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена дослідженню сучасних методів викладання іноземних мов, зокрема англійської, в закладах вищої освіти з урахуванням взаємодії практичних, загальноосвітніх та виховних завдань. На думку авторів статті, такий підхід сприяє всебічному розвитку здобувачів освіти як з професійної, індивідуальної, так і соціальної точок зору. Актуальність цього дослідження полягає у необхідності пошуку ефективних шляхів якісного та швидкого оволодіння іноземними мовами в умовах сучасної глобалізації, де англійська мова посідає визначальне місце та відіграє роль міжнародної: мови бізнесу, політики, ІТ-технологій тощо.

Мета статті полягає в аналізі багатоаспектного підходу у викладанні англійської мови у закладах вищої освіти. У дослідженні особливу увагу приділено аналізу позитивних та негативних моментів різних підходів щодо навчання іноземної мови. Одним з методів, що забезпечує ефективне навчання англійської мови, вважається метод проектів як спосіб розвитку творчості, пізнавальної діяльності та самостійності здобувачів вищої освіти. Метод проектів, на думку авторів, сприяє розвитку активного самостійного мислення здобувачів освіти та орієнтує їх на спільну дослідницьку роботу. Зазначено, що проектне навчання є актуальним через те, що навчає студентів співпраці, виховує такі етичні цінності, як взаємодопомога та вміння співпереживати, формує творчі здібності та активізує студентів.

У статті доведено, що для підвищення ефективності навчання англійської мови у вищій школі необхідно створити такі психологічні та педагогічні умови, які уможливають активну особистісну позицію здобувачів вищої освіти та допоможуть їм повною мірою проявити себе в якості суб'єктів навчального процесу.

***Ключові слова:** англійська мова, виховання, ефективність навчання, практичний аспект вивчення іноземної мови, процес навчання.*

Maryna VELUSHCHAK,

orcid.org/0000-0003-4595-0467

Candidate of Pedagogical Sciences,

Assistant Lecturer at the Department of Foreign Languages for the Colleges of Humanitarian Sciences

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

(Chernivtsi, Ukraine) maryna.velushchak@gmail.com

Yuliia KUZMENKO,

orcid.org/0000-0001-8659-4310

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages

The Odessa National A.V. Nezhdanova Academy of Music

(Odesa, Ukraine) juliakuzmenko2015@gmail.com

Iryna OZARCHUK,

orcid.org/0000-0002-8722-9160

Assistant at the Department of Foreign Languages

The National University of Water and Environmental Engineering

(Rivne, Ukraine) ozarchukirina@gmail.com

MODERN METHODS OF TEACHING ENGLISH IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION: PRACTICAL ASPECT

The article is devoted to the practical aspect of modern methods of teaching foreign languages, including English, in institutions of higher education. According to the authors of the article, this approach contributes to the comprehensive development of students from professional, individual and social points of view. The relevance of this study lies in the need to find effective ways to quickly and efficiently master foreign languages in the context of modern globalization, where English plays the role of an international language: the language of business, politics, IT technologies, etc.

The purpose of the article is to analyze a multidimensional approach to teaching English in higher education institutions. The article pays special attention to the analysis of positive and negative aspects in various approaches to teaching a foreign language. One of the methods that provides effective teaching of the English language is the method of projects as a way of developing creativity, cognitive activity, and independence. The project method contributes to the development of active independent thinking of students and orients them towards joint research work. According to the authors of the article, project-based learning is relevant because it teaches students cooperation, brings up such ethical values as mutual assistance and the ability to empathize, forms creative abilities and activates students.

The authors of the article note that in order to increase the effectiveness of teaching English in higher education, it is necessary to create such psychological and pedagogical conditions when a student can take an active personal position and fully express himself as a subject of educational activity.

Key words: *English language, education, learning efficiency, practical aspect of learning a foreign language, learning process.*

Постановка проблеми. Викладання англійської мови має певні практичні, загальноосвітні та виховні завдання. Правильне визначення завдань викладання англійської мови має першорядне значення для всієї побудови навчального процесу, характеру пояснень, відбору вправ, контролю та обліку знань здобувачів освіти. Іншими словами, мета, з якою вивчають іноземну мову, визначає спосіб її вивчення. Щоб правильно сформулювати завдання викладання іноземної мови, необхідно усвідомити специфіку цієї навчальної дисципліни. Так, у межах загальноосвітніх дисциплін, наприклад, історії, хімії, біології, здобувачів освіти знайомлять з основами і закономірностями цих наук, а також з методами їх дослідження. Однак, при вивченні іноземної мови її цілі можуть бути

найрізноманітнішими. Їх можна поділити на дві групи – практичні та наукові. Останні характерні для підготовки філологів і передбачають вивчення мови як системи, її розвитку тощо, при цьому такі цілі мало допомагають практичному оволодінню мовою. Тому в закладах середньої освіти наукові цілі не ставляться. Навіть прибічники граматико-перекладного методу мають на меті не лише оволодіння системою мови, а й навчання читання та перекладу, тобто пропонують застосовувати елементи практичного оволодіння мовою (Mart, 2013: 103).

У навчальних закладах, де іноземна мова не є профільною дисципліною, вивчення цього предмета має надати знання, вміння та навички, корисні здобувачам вищої освіти в житті. Ця мета

практична, оскільки передбачає формування вмінь та навичок користування мовою як засобом комунікації. Опанування новим, порівняно з рідною мовою, засобом передачі та прийому інформації має бути основним завданням вивчення мови (Korthagen, 2016: 314; Pennington & Richards, 2016: 8). Це є підставою того, що у всіх середніх навчальних закладах при викладанні англійської мови в якості основного завдання висувається навчання практичному оволодінню мовою.

Аналіз останніх досліджень. Антропоцентричність навчання, зокрема іноземним мовам, передбачає звернення не лише до методики, лінгвістики, а також до соціології, психології та педагогіки, що посилює увагу до особистих та загальних особливостей здобувача освіти як об'єкта навчання та суб'єкта навчального процесу. Розробкою методики викладання іноземної мови з урахуванням різних підходів займалася низка вітчизняних та зарубіжних спеціалістів у цій галузі. Розглядом та аналізом методичних стратегій навчання у підручниках з іноземної мови займався німецький лінгвіст Й. К. Конрад (Conrad, 2006). Його колеги Й. Кветц та Г. Гандт (Quetz & Handt, 2002) досліджували методи викладання англійської мови у процесі перепідготовки фахівців. Використання соціальної стратегії у викладанні іноземних мов запропонував Дж. Скривенер (Scrivener, 2011). У педагогічному аспекті дослідження методів викладання іноземних мов розглядав І. Сокол (Szokol, 2015). Попри різноманітність та велику кількість робіт, присвячених методам викладання іноземних мов, їх вивчення знаходиться у постійній динаміці. Окрім того, потребують ретельного аналізу методи викладання англійської мови у закладах вищої освіти.

Мета статті полягає в аналізі багатоаспектного підходу у викладанні англійської мови у закладах вищої освіти, що передбачає дослідження існуючих методів, виявлення їхньої ефективності та результативності. З огляду на те, що більшість робіт присвячено дослідженню методів викладання іноземної мови у закладах середньої освіти, ми зупинили свій вибір на вивченні методів, які застосовуються у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. У наукових колах стверджують, що «практичне оволодіння мовою – це розвиток мовлення» (Mart, 2013: 103; Pennington & Richards, 2016: 7), що є цілком обґрунтованим. Використання мови, сприйняття та передача інформації можуть відбуватися різними шляхами або, відповідно до теорії інформації, передаватися різними каналами (Conrad, 2006: 75). Пряме використання мови – це при-

йом та передача інформації усним каналом, тобто шляхом говоріння та аудіювання; опосередковане використання мови передбачає прийом та передачу інформації письмовим каналом, тобто через читання та письмо (Korthagen, 2016: 318).

Ототожнення усного мовлення та практичного використання мови, що існує ще у викладацькому середовищі, вважаємо помилковим. З урахуванням зазначених положень, метою вивчення іноземної мови є читання, розуміння та переклад текстів з суспільно-політичної тематики та літератури за спеціальністю, розвиток навичок мовлення на основі мовного матеріалу, передбаченого програмою, а також читання та розуміння без словника художнього тексту на основі знайомого лексичного та граматичного матеріалу (Scrivener, 2011: 47). Своєю чергою, при підготовці до говоріння корисним вважається письмо. Відомо, що письмові відповіді на питання, складання письмового плану і запис ключових слів можуть як полегшити говоріння, так і підготувати до нього (Conrad, 2006: 81). На думку психологів, найкращі умови для запам'ятовування створюються під час опори на всі органи чуття людини, включаючи моторні відчуття рук; а після 16 років ці органи чуття відіграють важливу роль у запам'ятовуванні (Quetz & Handt, 2002: 39). Втрата цих почуттів негативно вплине на умови для запам'ятовування мовного матеріалу і, отже, на оволодіння мовою.

Стосовно вимог щодо розвитку усного мовлення здобувачів вищої освіти, то розвивати їх доводиться шляхом удосконалення та розширення знань та умінь, отриманих у середній школі. Під удосконаленням мовлення розуміється доведення його до нормального темпу і надання йому більш складного змісту. Підвищення темпу мовлення означає «підвищення ступеня автоматизації вивченого матеріалу, а ускладнення змісту досягається використанням слів у нових поєднаннях, притаманних більш узагальненій тематичі» (Conrad, 2006: 87). Важливим моментом, що характеризує розвиток мовлення, є поділ вимог стосовно цього виду мовленнєвої діяльності на дві групи: навчання нескладній розмові з певної теми та розуміння мови на слух у межах тієї ж тематики. Подібний поділ вимагає від викладача проведення спеціальної роботи в обох напрямках. Відповідно слід оцінювати і успішність навчання мови.

Окрім практичних завдань у навчанні іноземної мови, слід звернутися до розгляду загальноосвітніх і виховних завдань.

Принципове освітнє значення вивчення будь-якої живої мови полягає «не у розвитку мислення шляхом вивчення граматики, а допомоги людині

усвідомити своє мислення, зрозуміти різні способи вираження думок, оскільки іноземна мова є еталоном для порівняння способів вираження думки в рідній мові» (Korthagen, 2016: 318). Вивчаючи іноземну мову, здобувач вищої освіти має усвідомлювати, що для вираження різних понять, відносин тощо існує різноманітність засобів, подібних чи відмінних від засобів рідної мови. Без зразка для порівняння будь-які засоби рідної мови здаються єдино можливими (Conrad, 2006: 83; Scrivener, 2011: 77).

При цьому слід зрозуміти, що не всі граматичні явища мають порівнюватися, а основним засобом навчання не повинен стати переклад та аналіз, оскільки зазначені форми роботи підходять для виявлення особливостей мовних засобів іноземної мови порівняно з рідною. Проте, ігнорувати та недооцінювати ці завдання також не слід. У цьому контексті необхідно, щоб освітні та виховні завдання вирішувалися у процесі виконання практичної мети – формування умінь та навичок – і не на шкоду останній.

Матеріал, на якому проводиться навчання мови, може і повинен мати загальноосвітній та виховний вплив на здобувачів освіти. Викладач має підбирати його з урахуванням зазначених завдань. Однак матеріал текстів, вправ, тематики для бесід тощо може бути цінним у загальноосвітньому та виховному відношенні лише за дотримання низки умов. Перше, на що необхідно звернути увагу, – це те, щоб для реалізації освітніх та виховних завдань здобувачам освіти давалися такі тексти чи вправи, які відповідали б їхньому рівню вмінь та навичок та були їм доступні за своїм мовним оформленням. У педагогічній практиці трапляються випадки, коли викладачі рано пропонують студентам для опрацювання складні суспільно-політичні та науково-популярні тексти. Під час роботи з такими текстами здобувачі освіти розбирають їх, або, іншими словами, дешифрують їх, за допомогою словника, а «змістовна сторона цих матеріалів вислизає від їхньої уваги і освітньо-виховний ефект знижується» (Conrad, 2006: 105).

Друга умова полягає в тому, щоб викладач не лише запропонував матеріал, цінний в освітньому чи виховному відношенні, а й зосередив увагу студентів на змісті цього матеріалу. Окрім того, викладач у своїй практичній діяльності завжди повинен сам вживати та вимагати від здобувачів освіти використовувати лише такі речення, які містять певний зміст та відповідають реальній дійсності. Ця вимога пояснюється тим, що в педагогічній практиці на початковому етапі

вивчення мови трапляються такі факти, коли протягом тривалого часу відпрацьовуються такі питання, наприклад, «Це зошит? Це книга?», що супроводжуються показом конкретних предметів. Очевидно, що подібні питання з демонстрацією конкретних предметів у реальному житті не трапляються.

Нерідко у відповідях на запитання здобувачі освіти спотворюють реальні факти дійсності. Так, при відпрацюванні ствердних та негативних відповідей студенти надають неправдиві факти своєї біографії. На перший погляд, це не так важливо, адже відбувається «навчальне» відпрацювання певних граматичних форм та конструкцій. Однак, насправді такий підхід завдає шкоди реалізації освітніх і особливо виховних завдань, оскільки здобувачі освіти звикають до того, що на заняттях з іноземної мови сенс не має значення, а важливо, щоб речення було правильно оформленим в лексичному, граматичному і фонетичному аспектах. Як наслідок, це руйнує уявлення про те, що іноземна мова є таким самим засобом спілкування, як і українська. На рівні підсвідомості студенти припиняють звертати увагу на зміст матеріалів, на сутність переданої і прийнятої інформації.

У цьому контексті важливим є комунікативний підхід у викладанні іноземної мови. Корисним стане застосування методу «Task-based learning», який призначений для вирішення комунікативних завдань здобувачами освіти, наприклад, зробити замовлення у кафе або пройти співбесіду. Під час навчання за допомогою цього методу використовуються автентичні матеріали та вправи, які виконуються у реальному житті. Наприклад, викладач представляє студентам мовну одиницю у контексті, щоб студент запам'ятав її значення за допомогою тексту, ситуації або діалогу. Після цього здобувачам освіти пропонується виконати практичні вправи на закріплення матеріалу. Наприкінці студенти отримують комунікативне завдання, мета якого полягає у навчанні студентів продукувати вільне говоріння англійською мовою.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну вплинуло на всі сфери нашого життя, включаючи сферу освіти, тому сьогодні учасники освітнього процесу мають прилаштовуватися до нових умов викладання та навчання. Студенти працюють більше часу позааудиторно, а тому їм необхідно давати завдання, виконання яких не перетворить навчання на самостійне опрацювання підручників, а будуть спрямовані на групову або парну роботу.

Цікавим позааудиторним видом занять стануть екскурсії англійською мовою та, за мож-

ливості, зйомка відеорепортажу. Підготовка до такого заходу є важливим етапом його проведення. Вона передбачає розподіл ролей між здобувачами освіти, затвердження дорожнього листа, пошук інформації та затвердження викладачем, який виступає в ролі експерта, плану екскурсії. Обговорення підготовки до екскурсії сприяє тому, що здобувачі освіти вчаться висловлювати та аргументувати власну думку, брати участь у дискусії. Все це сприяє значному поліпшенню комунікативних навичок, у результаті чого зникають внутрішні обмеження студента. У процесі спілкування здобувачі освіти вчаться спілкуватися один з одним, висловлювати альтернативні думки, приймати виважені рішення тощо.

Особливо великі можливості для розширення загальної освіти студентів надає позааудиторна робота з англійської мови, під час якої враховуються індивідуальні інтереси студентів і, відповідно, зростає вплив змісту матеріалів (Scrivener, 2011: 105). Одним із методів, який можна застосовувати під час позааудиторної роботи, є метод проектів як спосіб розвитку творчості, пізнавальної діяльності та самостійності здобувачів освіти.

Методисти поділяють проекти на «монопроекти, колективні, усно-мовні, видові, письмові та Інтернет-проекти» (Quetz & Handt, 2002: 47; Scrivener, 2011: 78). Цінність цього методу полягає у тому, що робота над ним – це багаторівневий підхід до вивчення англійської мови, що охоплює читання, аудіювання, говоріння та граматику. Метод проектів сприяє «розвитку активного самостійного мислення студентів та орієнтує їх на спільну дослідницьку роботу» (Korthagen, 2016: 318). Окрім того, цей метод можна використовувати із залученням мультимедійних технологій: демонстрацію відео проектів «*Video projects*», проведення інтерактивних ігор, таких, наприклад, як «*First Million*», «*The brain of the class*», «*Blinking frames*» тощо (Scrivener, 2011: 55). Використання мультимедійних технологій буде корисним для доповнення тренінгів та лекцій. Актуальність проектного навчання полягає у тому, що здобувачі освіти навчаються співпраці, виховуються такі етичні цінності, як взаємодопомога та вміння співпереживати, формуються творчі здібності студентів.

Сучасні умови навчання передбачають застосування ІТ-технологій на заняттях з іноземної мови, які поєднують всі переваги сучасних комп'ютерних можливостей та виводить процес навчання на якісно новий рівень. Завдяки наочності та інтерактивності ІТ-технології дозволяють залучити всю студентську аудиторію до актив-

ної роботи. До ключових напрямків застосування сучасних технологій на заняттях з англійської мови належать презентації, демонстрації та моделювання ситуацій, підвищення активності здобувачів освіти, а також прискорення темпу самого заняття. Окрім того, використання інтерактивної дошки на заняттях з англійської мови значно підвищує ефективність засвоєння матеріалу.

Застосування ІТ-технології на заняттях з англійської мови дозволяє активно залучати здобувачів освіти до навчального процесу, збільшує мотивацію навчання, стимулює творчу активність та сприяє розвитку особистості, розширює можливості подання навчальної інформації, воно є найбільш ефективним та економним за часом, допомагає здобувачам освіти підготуватися до складання тестів та іспитів. Слід зазначити, що ІТ-технології є потужним інструментом, який може бути пристосований для використання у вивченні англійської мови із широким діапазоном як лексичних, так і граматичних тем.

Іноді зі студентами корисно проводити заняття в ігровій формі. Така форма навчання використовується давно, але з розвитком технологій стала більш затребуваною, адже грати люблять і діти, і дорослі. Під час гри здобувачі освіти отримують позитивні емоції, які, на думку психологів, сприяють запам'ятовуванню. Гейміфікація мотивує, розвиває, сприяє самоорганізації, кидає виклик, допомагає уникнути рутини – все це особливо актуально для студентів.

Не слід залишати поза увагою і такі сучасні гаджети, як смартфони, що роблять доступними багато різних додатків та освітніх платформ, завдяки яким вчитися стало легше та веселіше. Наприклад, програми Quizlet та ELSA допомагають поставити правильну вимову, а програма Busuu дозволяє запам'ятовувати слова в контексті різних діалогів. Користувачі, які мають платний обліковий запис, можуть виконати завдання та відправити його на перевірку носію мови. Окрім того, подібні освітні платформи можуть пропонувати навчатися разом із друзями, адже підтримка у навчанні важлива не лише з боку викладача.

Сучасні методики викладання англійської мови у закладах вищої освіти передбачають виконання таких завдань, як визначення шляхів розвитку вищої школи в контексті європейської інтеграції; висвітлення сутності «інновації» щодо вищої освіти в умовах воєнного стану; аналіз та характеристика найбільш ефективних інноваційних методів та прийомів викладання англійської мови у закладах вищої освіти. Своєю чергою, завдяки новітнім тенденціям процес викладання

стає більш орієнтованим на реальні потреби здобувачів освіти та дозволяє досягти результатів із задоволенням і максимально комфортно для всіх учасників навчального процесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Викладання англійської мови у закладах вищої освіти вимагає ретельного відбору таких методів навчання, які нададуть студентам розуміння практичного використання мови. Слід

враховувати, що іноземна мова як навчальний предмет представляє широкі можливості для розширення загальної освіти, при цьому в процесі реалізації практичного завдання мають також вирішуватися педагогічні та виховні питання.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у пошуку шляхів вдосконалення методів навчання англійської мови у закладах вищої освіти із залученням міждисциплінарного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Conrad J. C. Lernstrategien als Voraussetzung eines modernen, schülerorientierten Fremdsprachenunterrichts: Klassifikationen, Trainingsprogramme und die Rolle der Lehrbücher. Duisburg; Essen, 2006. 236 p.
2. Korthagen F. A. J. Pedagogy of Teacher Education. In J. Loughran, M. L. Hamilton (Eds.), *International Handbook of Teacher Education*. 2016. Pp. 311–346.
3. Mart C. T. The Grammar-translation Method and the Use of Translation to Facilitate Learning in ESL Classes. *Journal of Advances in English Language Teaching*. 2013. Pp. 103–105.
4. Pennington M. C., Richards J. C. Teacher identity in language teaching: Integrating personal, contextual, and professional factors. *RELC Journal*. 2016. № 47(1). Pp. 5–23.
5. Quetz J., Handt G. von der. Neue Sprachen lehren und lernen: Fremdsprachenunterricht in der Weiterbildung. Bielefeld, 2002. 235 p.
6. Scrivener J. *Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching*. Third Edition. Oxford: Macmillan. 2011.
7. Szokol I. The Methods and the Ways of Pedagogical Evaluation. In: Hájková, E., eds.: XXXIII. *International Colloquium on the Management of Educational Process*. Brno: University of Defense, Faculty of Military Leadership, 2015. Pp. 22–27.

REFERENCES

1. Conrad J. C. (2006). Lernstrategien als Voraussetzung eines modernen, schülerorientierten Fremdsprachenunterrichts: Klassifikationen, Trainingsprogramme und die Rolle der Lehrbücher. Duisburg; Essen, 236 [in German].
2. Korthagen F. A. J. (2016). Pedagogy of Teacher Education. In J. Loughran, M. L. Hamilton (Eds.), *International Handbook of Teacher Education*, 311–346.
3. Mart C. T. (2013). The Grammar-translation Method and the Use of Translation to Facilitate Learning in ESL Classes. *Journal of Advances in English Language Teaching*, 103–105.
4. Pennington M. C., Richards J. C. (2016). Teacher identity in language teaching: Integrating personal, contextual, and professional factors. *RELC Journal*, 47(1), 5–23.
5. Quetz J., Handt G. von der. (2002). Neue Sprachen lehren und lernen: Fremdsprachenunterricht in der Weiterbildung. Bielefeld, 235 [in German].
6. Scrivener J. (2011). *Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching*. Third Edition. Oxford: Macmillan.
7. Szokol I. (2015). The Methods and the Ways of Pedagogical Evaluation. In: Hájková, E., eds.: XXXIII. *International Colloquium on the Management of Educational Process*. Brno: University of Defense, Faculty of Military Leadership, 22–27.